

Joanna RADZIOCH

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Konflikty społeczne a działalność nowych ruchów społecznych

Streszczenie: Artykuł skupia się na zależnościach pomiędzy tworzeniem się nowych ruchów społecznych a wystąpieniem sytuacji konfliktu społecznego, biorąc pod uwagę powszechność dostępu do Internetu oraz popularność portali społecznościowych. W tekście zaprezentowano współczesne ruchy społeczne, których działanie związane jest z mediami społecznościowymi. W artykule badany jest socjologiczny aspekt aktywności człowieka w działalności ruchów społecznych. Przedstawiono możliwe postawy człowieka wobec działalności ruchów.

Słowa kluczowe: nowe ruchy społeczne, konflikty społeczne, socjologia

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest poruszenie zagadnień dotyczących tworzenia nowych ruchów społecznych. Treść skupia się na zaprezentowaniu trendu związanego z powiązaniem kwestii wystąpienia sytuacji konfliktu społecznego a tworzeniem ruchów społecznych. Poruszony zostanie także temat zależności pomiędzy faktami istnienia mediów masowych a łatwością tworzenia ruchów społecznych oraz problematyka nierówności społecznych jako genezy tworzenia się konfliktów społecznych.

Na potrzeby przeprowadzenia badania zastosowano dwie metody jakościowe – obserwację nieuczestniczącą oraz analizę treści. Ich użyteczność wykorzystana została na potrzeby określenia prawdziwości lub fałszywości hipotezy, jaką jest przypuszczenie że tworzenie się nowych ruchów społecznych jest zależne od wystąpienia sytuacji konfliktu społecznego. Autorka postara się odpowiedzieć na następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób wystąpienie sytuacji konfliktu społecznego wpływa na proces tworzenia się nowych ruchów społecznych?

2. W jaki sposób proces upowszechniania dostępu do sieci internetowej wpływa na tworzenie i funkcjonowanie nowych ruchów społecznych?
3. Jakie postawy aktywności społecznej może przyjąć jednostka?

Definicja nowych ruchów społecznych nie jest jednoznaczna, a oddzielenie ich od starych nie w pełni możliwe. W literaturze przedmiotu funkcjonuje stwierdzenie, że wiele z nowych ruchów społecznych tworzy się na bazie starych, ale odróżniają je takie elementy jak: zrywanie z tradycją, negowanie przeszłości, postępowy charakter (Paleczny, 2010, s. 23). Cechy te nie tworzą jednak zamkniętego zbioru – ze względu na mnogość przyczyn oraz motywów powstawania nowych ruchów społecznych. Zaznaczyć należy, że tworzenie ruchów społecznych jest zależne od powstałego kontekstu. W związku z tym nie da się określić klarownego podziału ze względu na przyczynę ich powstania. Fundamentem powstania ruchów społecznych są ludzie, których rolę określić można jako grupowego aktora (Paleczny, 2010, s. 19). Dany aktor przybiera formę zorganizowanej według pewnego schematu grupy osób, których komunikacja zależna jest od stopnia zrealizowania zamierzonego celu. Ze względu na charakter nowego ruchu społecznego cechy aktora będą się od siebie różnić, na przykład pod względem religijnym, kulturowym czy obyczajowym, a głównymi atrybutami dzielącymi członków będą światopogląd oraz ideologia.

Na etapie definicyjnym zaznaczyć należy, że podłożem utworzenia ruchu społecznego może być każda płaszczyzna życia społecznego. Niezależnie, czy przyczyną konfliktu społecznego będzie sfera polityczna, ekonomiczna, militarna, kulturowa lub społeczna, to schemat tworzenia się zrzeczenia w formie ruchu społecznego jest podobny. Jednak zaistnienie sytuacji niezadowolenia, a w efekcie konfliktu nie jest obligatoryjne dla utworzenia takiej formy mobilizacji jednostek.

Nowe ruchy społeczne są odpowiedzią na zachowanie, bądź sytuację wzbudzającą niezadowolenie społeczne. Istnienie nierówności społecznych, dyskryminacja, konflikty są przykładem bodźców, które predestynują tworzenie nowych zrzeczeń o określonym celu. Współcześnie ich generowanie często związane jest z funkcjonowaniem mediów o charakterze masowym. Istnienie platform służących do komunikacji międzyludzkiej, przesyłania informacji o bieżących wydarzeniach na świecie sprzyja nie tylko rozszerzaniu zjawiska globalizacji, ale również tworzeniu się międzynarodowych protestów czy sprzeciwu wobec danej sytuacji lub problemu. Utożsamianie się jednostki z poglądami innych wydaje się być prostsze, a popularyzacja haseł ze względu na udostępnianie ich na

różnych platformach bardziej dostępna. Wniosek ten wysunąć można poprzez obserwację funkcjonowania nowych ruchów społecznych w sieci. Popularność i szybkość rozprzestrzeniania się haseł oraz poglądów jest istotna w kwestii dostępu do różnych poglądów. Polaryzacja odnosi się do dostępu do informacji. Mnogość negatywnych komentarzy odnośnie aktywności ruchów wskazuje na podział społeczeństwa w zakresie oceny istoty funkcjonowania ruchu. Możliwość obserwowania opinii innych osób budzi w jednostce poczucie przynależności, przez co motywacja do działania staje się silniejsza. W ten sposób powstaje wewnętrzne przekonanie o wspólnotowości oraz współdziałaniu innych.

Nowe ruchy społeczne a konflikty społeczne

Teorie konfliktów społecznych opierają się głównie na spostrzeżeniach dwóch badaczy: Karola Marksa oraz Georga Simmla. Zgodnie z dorobkiem Marksa, można wyróżnić tezy dotyczące konfliktu społecznego (Wnuk-Lipiński, 2008, s. 246):

- 1) pomimo wykazywania właściwości systemowych, stosunki społeczne odznaczają się sprzecznością interesów;
- 2) implikuje to tworzenie się konfliktów;
- 3) konflikt jest nieuniknioną i przenikającą się właściwością systemów społecznych;
- 4) konflikty manifestują się w spolaryzowanej przeciwstawności interesów;
- 5) najczęściej za przyczynę tworzenia konfliktu uważa się podział rzadkich dóbr;
- 6) konflikt jest przyczyną zmiany w systemie społecznym.

Zgodnie z teorią klas społecznych Marksa, konflikt powstaje ze względu na walkę klas, będącą przyczynkiem do zmian społecznych. Ewolucja tych zmian, zgodnie z twierdzeniem badacza, doprowadzić miała do powstania komunizmu, który zakończyłby proces walki między klasami. Podkreślić należy, że w teorii Marksa to cała klasa jest odpowiedzialna za wytworzenie się konfliktu społecznego. Jednostka nie ma wpływu na wytworzenie dysharmonii. Jest natomiast uczestnikiem i stroną w konflikcie ze względu na przynależność klasową. Biorąc pod uwagę fakt, iż wszyscy ludzie przynależą do jakiejś klasy, słusznym okazuje się być wniosek, że całe społeczeństwo pozostaje w stosunku konfliktu społecznego do momentu wytworzenia systemu opartego na komunizmie.

W teorii Simmla to jednostka, a nie masy, są przyczynkiem powstania konfliktu społecznego. Wśród społeczeństwa znajdują się osobniki, które posiadają rozbudowany „instynkt walki”. Pewne bodźce wywołują aktywację nienawiści wobec innych ludzi lub sytuacji. Zdaniem Simmla człowiek pragnie żyć w harmonii, której zaburzenie wywołuje reakcje obronne organizmu. To te reakcje są przyczyną powstania konfliktów. Po ich wybuchu i rozładowaniu porządek społeczny wraca do oczekiwanego stanu harmonii (Wnuk-Lipiński, 2008, s. 247).

Lewis A. Coser zaznacza, że konflikty dotyczą grup, ale nie mają charakteru klasowego. Ich występowanie związane jest z różnymi dziedzinami życia: narodowościowe, etniczne, konflikty polityczne, warstwowe w strukturach biurokratycznych (Coser, 2009, s. 26). Ważnym elementem w myśli L. A. Cosera jest podział jednostek na „my” oraz „oni”. Jako „my” rozumieć należy grupę, z którą nastąpiła identyfikacja, grupę własną. Natomiast jako „ich” uznać należy jednostki pochodzące z zewnątrz. W odróżnieniu od myśli Marksa, podział ten nie ogranicza się do istnienia zależności między klasowych, a jest wynikiem wymieszania się interesów osób z różnego grona. Charakteryzuje to daną grupę jako zrzeszenie członków o różnym statusie społecznym oraz zróżnicowanym wieku i poglądach.

Obce grupy nie zawsze mają charakter pejoratywny. Stosunek do nich zależy od tego, jaką rolę pełnią. Grupa obca może być naśladowana lub nienawidzona. Naśladownictwo jest jednak niezwykle rzadko spotykaną formą funkcjonowania. Najpopularniejszą jej formą jest system kastowy, który nie wprowadza nacisku na ruchliwość społeczną. Zależność grup skutkuje tworzeniem się swego rodzaju sieci wzajemnego wsparcia, uzupełniania lub też próby zdyskredytowania grupy uznanej za wrogą.

Teoria mobilizacji zasobów powstała w latach 70. XX wieku i ujmuje istnienie ruchów społecznych w perspektywie rozszerzenia działań polityki. Dopuszcza także sytuację, w której ruchy społeczne badane są przez wzgląd na istnienie konfliktu interesu (Buechler, 2008, s. 44) oraz walki politycznej. Steven M. Buechler przedstawia pogląd w takim ujęciu: „Teoria mobilizacji zasobów postrzega ruchy społeczne jako zwykłe, racjonalne, zakorzenione w instytucjach, polityczne formy sprzeciwu niezadowolonych grup” (Buechler, 2008, s. 44). Bert Klandermans oraz Sidney Tarrow postrzegają teorię mobilizacji zasobów jako pochodną ujęcia ruchów społecznych wyjaśniającą ich tworzenie generowaniem żali oraz pragnień w społeczeństwie (Klandermans, Tarrow, 2008, s. 67). Autorzy wymieniają trzy zasadnicze elementy, które są warunkujące dla analizy

procesów mobilizacji: koszty i zyski uczestnictwa, organizację oraz oczekiwanie sukcesu.

Wyżej wskazane elementy świadczą o fakcie, iż do powstania ruchu społecznego nie wystarczy zaistnienie masowego niezadowolenia społecznego. Jednostka, podejmując decyzję o przystąpieniu do nowego ruchu, będzie kierowała się nie tylko emocjonalną sferą pragnienia zmiany, ale też czysto logiczną kalkulacją w zakresie możliwości odniesienia straty, bądź uzyskania zysków. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że przyłączenie do nowego ruchu społecznego nie ogranicza się do zaistniałej potrzeby zmiany, ale oznacza także osiągnięcie indywidualnego interesu.

Nowe ruchy społeczne są często zbiorową odpowiedzią ludzi połączonych przez media masowe. Wobec tradycyjnych ruchów społecznych nowością jest fakt, że osoby, które dokonują połączenia przez platformy społecznościowe pochodzą z wielu państw i zwyczajowo nie mają ze sobą żadnego kontaktu fizycznego. Poznanie na platformie jest przyczynkiem do wymiany poglądów i określenia wspólnych celów. Zrzeszenie powstałe w ten sposób tworzy ruch społeczny, którego charakter jest niesformalizowany, a członkowie pochodzą z różnych państw, a nawet kontynentów. Popularność idei ruchu społecznego rozpowszechniana jest przez media społecznościowe.

Dostęp do platform komunikacyjnych funkcjonujących na bazie połączenia sieciowego jest współcześnie bardzo powszechny (Urbańczyk, 2017, s. 394). Implikuje to konotację, że ruchy społeczne powstać mogą w każdej części świata i zrzeszać osoby, które przedstawiają odmienne kulturowo obyczaje oraz tradycje narodowe. Tak powstałe zależności są dowodem na międzynarodową wymianę informacji oraz szybkość w dostępie do zmian o charakterze ponadnarodowym.

Problem nierówności społecznych

Istnienie systemu, w którym jednostka jest świadoma istniejących nierówności społecznych jest jedną z przyczyn do powstania niezadowolenia i w efekcie konfliktu społecznego. Należy podkreślić, że napędzane są one nie tylko przez rozbieżności ekonomiczne, ale powstają również z przyczyn społecznych, politycznych, kulturowych czy militarnych (Makarewicz-Marcinkiewicz, 2015, s. 26). Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz pisze: „Współczesne demokracje opierają się na przekonaniu,

że nierówności powstają na bazie zróżnicowania indywidualnego talentu i wysiłku (bez wpływu czynników zewnętrznych) lub pokładają nadzieję, że w procesie demokratyzacji nierówności społeczne zostaną ograniczone tylko do tej kategorii” (Makarewicz-Marcinkiewicz, 2015, s. 26).

Niwelowanie nierówności społecznych, których wymiar ma charakter masowy, prowadzi do powstania zmiany społecznej. Jej wymiar ma istotne znaczenie dla obrazu całego społeczeństwa. Przykładem ważnego czynnika, który wpłynął na funkcjonowanie świata i możliwość jego rozwoju było umożliwienie kobietom podjęcia płatnej pracy (della Porta, Diani, 2006, s. 43). Zjawisko to, choć zwiększyło niezależność kobiet i umożliwiło im zaangażowanie zawodowe, miało również negatywne skutki – proces ten zachwiał systemem patriarchalnym, a także nasiliło konflikt płci w sferze prywatnej (della Porta, Diani, 2006, s. 43).

Zmiany strukturalne w społeczeństwie związane są z występowaniem konfliktów społecznych – wywołanych nierównościami społecznymi. Wpływają one na terytorialny wymiar konfliktu. Tradycyjne ruchy społeczne funkcjonowały na poziomie krajowym (della Porta, Diani, 2006, s. 45), jednak nowe ich formy mają wymiar ponadnarodowy. Przykładem takiego działania może być wspomniana już akcja – Black Lives Matter, w którą zaangażowali się ludzie z wielu państw, co pokazywało nie tylko solidarność z ofiarami, ale też globalną skalę problemu.

Tym samym podkreślić należy, że rewolucja technologiczna w postaci upowszechnienia dostępu do internetu wpływa na tworzenie procesów ponadnarodowych w zakresie powstawania nowych ruchów społecznych oraz rozpowszechniania informacji na temat nierówności społecznych.

Zaangażowanie jednostki w nowe ruchy społeczne

Istotnym aspektem działalności nowych ruchów społecznych jest zaangażowanie jednostki w podejmowane czynności. Aktywność ta może wynikać z różnych bodźców oddziałujących na osoby, a także być zależną od jej cech indywidualnych. Tadeusz Gadacz wyróżnia postawy człowieka wobec losu (Gadacz, 2013, s. 47): obojętności, rezygnacji i rozpaczycy oraz afirmacji i heroizmu. Zdaniem badacza, jednostka godząc się na swój los i obejmując postawę stoicką, może przystać na wydarzenia życia, a w konsekwencji doprowadzić do fatalizmu. Antagonistycznie – postawa stoicka może sprzyjać osiągnięciu wewnętrznej harmonii oraz znalezieniu i pogłębieniu sensu egzystencji.

Jako drugą postawę wobec życia T. Gadacz wyróżnił epikureizm, który określa mianem „korzystania z losu”, jako woli jednostki, aby aktywnie przejść przez życie. Człowiek może również zastosować postawę rozpaczcy. Jej sednem jest próba doprowadzenia sensowności losu i zdarzeń do absurdu w taki sposób, żeby nie rozpałić własnej, wewnętrznej nadziei (Gadacz, 2013, s. 47). Poza pesymistycznymi postawami wobec życia T. Gadacz charakteryzuje postawy pozytywne. Pierwszą z nich będzie wiara w przychylność losu. Głównym założeniem będzie identyfikacja rzeczywistości społecznej jako możliwej do zmiany i to w taki sposób, że jednostka wierzy w sensowność i celowość własnych działań. Warty odnotowania jest fakt, że identyfikując się z tą postawą, człowiek ma przeświadczenie, że siły rządzące bytem są mu przyjazne i nastawione na pomoc.

Człowiek może także podjąć próbę walki z losem. Taką postawę określić można jako męstwo graniczące z heroizmem, a elementami charakterystycznymi będzie wiara w wolność i inicjatywę człowieka. Jednostki mają możliwość kształtowania rzeczywistości życia społecznego poprzez ingerencję w prowadzone działania. Pogląd ten łączy się ze wspomnianą wyżej teorią konfliktu społecznego. Zgodnie z myślą L. Cosera – to jednostka wpływa na tworzenie konfliktu społecznego. W połączeniu z teorią T. Gadacza zaobserwować można właściwość, że człowiek, po wcześniejszej identyfikacji problemu społecznego, podejmuje działania, aby doprowadzić rzeczywistość do stanu, w którym problem zniknie. Jeden człowiek nie dysponuje odpowiednią ilością sił i środków, aby przezwyciężyć problem społeczny. Poszukując osób i grup, które reprezentują zbliżoną ideologię, tworzy się zrzeszenie o określonym celu. Ujawnienie w sposób publiczny i poddanie krytyce światopoglądu jest momentem, w którym zrzeszenie godzi się na wspólne działania celem minimalizacji istnienia problemu. Powstały w ten sposób ruch społeczny jest zbiorem osób, które identyfikują się jako grupa przez znalezienie wspólnej koncepcji.

Powyższe stwierdzenia należy skontrastować z założeniami teorii mobilizacji zasobów. Przyjmuje ona inne kryterium działania jednostki w sferze społecznej. Zakłada, że racjonalny aktor będzie przestrzegał wagi możliwych do utraty kosztów oraz teoretycznych zysków uczestnictwa w ruchu. Człowiek skłoni się do aktywizacji swoich działań, jeśli potencjalne korzyści będą w stopniu przeważającym ponad spodziewanymi kosztami (Buechler, 2008, s. 44). Dodatkowo teoria mobilizacji zasobów określa sytuację, kiedy cele utworzonego ruchu mają charakter dóbr publicznych, których nie można odmówić innym członkom społeczności. Dylemat ten określony został jako „pasażer na gapę”, ze wzglę-

du na fakt, iż racjonalne zachowanie aktora skutkuje osiągnięciem celu i dzieleniem zysków bez ponoszenia kosztów (Buechler, 2008, s. 44). Według tej samej teorii efektywne działanie zbiorowe wymaga dostępu do odpowiednich zbiorów oraz motywacji racjonalnych aktorów celem podjęcia zaangażowania.

Inne podejście przedstawia zależność aktywizacji grup społecznych od ich identyfikacji (della Porta, Diani, 2006, s. 41). Ustalić można, że grupom społecznym łatwiej jest podejmować działanie, którego charakter będzie zbiorowy, w momencie, gdy grupa ta jest identyfikowalna, odróżnia się do pozostałych grup, do których jednostka mogłaby się przyłączyć. Ponadto, warunkami równie ważnymi są: spójność członków zrzeszenia oraz określona tożsamość powstała na gruncie rozwijanych sieci społecznych.

Teoria postaw wobec losu T. Gadacza ukazuje też inny problem – nie każda jednostka jest wewnętrznie zobligowana do działania społecznego. Bierność nie musi jednak być postawą, która akceptuje lub odrzuca zastaną rzeczywistość, a być oznaką indywidualnych cech jednostki i niezdolnością do podjęcia aktywności z przyczyn wewnętrznych.

Konflikty społeczne a nowe ruchy społeczne w dobie globalizacji

Na tworzenie ruchów społecznych wpłynęły problemy związane z naruszaniem praw człowieka. Nie jest to stałą zasadą, jednak zauważyć można pewien trend. Opublikowanie przez media, bądź osoby prywatne informacji dotyczącej nieprzestrzegania praw człowieka, skutkuje społecznym sprzeciwem wyrażanym negatywnymi komentarzami, tworzeniem między innymi tak zwanych hashtagów, dzięki którym łatwiej jest wyszukać posty dotyczące konkretnej sprawy. Grupowanie materiałów za pomocą znacznika nosi miano folksonomii i jest popularnym zjawiskiem w mediach społecznościowych. Rosnące zainteresowanie uczestników życia mediów masowych sprzyja tworzeniu kolejnych artykułów i alarmowaniu mediów. W ten sposób tworzy się międzynarodowa siatka osób, które pozostając w obcym dla siebie stosunku, dzielą poglądy na dany temat.

Najpopularniejszymi portalami internetowymi, na których wykorzystuje się możliwość dodania hashtagów¹ są Instagram oraz Facebook.

¹ Hashtag to zazwyczaj jedno lub kilka słów (pisanych bez spacji lub z wykorzystaniem znaku podkreślenia), które dodaje się do postu. Kliknięcie na znacznik umożliwia odnalezienie innych wiadomości nim oznaczonych. Zastosowanie frazy oznaczonej symbolem # (hash) umożliwia grupowanie elementów.

Pierwszy z wymienionych umożliwia sprawdzenie, ile postów zostało oznaczonych konkretnym znacznikiem. Sieć internetowa z każdą godziną powiększa się o zasób artykułów, zdjęć, filmów i innych danych. Masowa digitalizacja i globalna łączność w sposób bezpośredni wpływają na poszerzanie oraz przyspieszanie możliwości wymiany informacji. Podkreślić należy, że współcześnie dostęp do internetu gwarantuje wiele typów urządzeń – zarówno stacjonarnych, jak i mobilnych. Sprawia to, że jednostka posiada niemal nieprzerwany dostęp do masowych źródeł informacji. W związku z powszechnym dostępem do sieci, Przemysław Urbańczyk formułuje następujące wyzwania (Urbańczyk, 2017, s. 395):

- 1) generowanie dużej liczby informacji dostępnych w sieci, która sprzyja ich upowszechnianiu, jest problematyczne w zakresie próby interpretacji otaczającej rzeczywistości społecznej ze względu na trudności z separacją wiedzy przydatnej od nieodpowiedniej;
- 2) powszechny dostęp do informacji sprzyja wymianie zdań i zwiększa liczbę aktorów zajmujących się danym tematem, jednakże tworzy to „mega-scenę niekończącego się negocjowania interpretacji” (Urbańczyk, 2017, s. 395), co tworzy nielinearny dyskurs, który nie cechuje się określonym celem czy wyraźnym kierunkiem podążania;
- 3) brak określonych reguł dyskusji w sieci jest możliwością do rozwijania twórczych inwencji. Z drugiej jednak strony, należy zwrócić uwagę, że tego rodzaju działania mogą określać cel w postaci niekończącej się rozmowy;
- 4) zasób informacji dostępnych w sieci sprzyja możliwości wyszukiwania informacji na dany temat (niektóre źródła, np. biblioteczne) przeniesione zostały do sieci. Nadmiar zasobów prowadzi jednak do sytuacji, w której nie wszystkie dane będą odpowiednio czytelne, a segregacja zasobów sieci może okazać się niemożliwa lub utrudniona;
- 5) *onlife* rozumiana jako nieprzerwana obecność w infosferze oferuje możliwość uczestnictwa w tworzeniu, wymianie i odbieraniu informacji, jednak nie oferuje reguł tego działania, ani nie wskazuje mechanizmów oceny czy selekcji;
- 6) możliwość kontaktu za pomocą sieci internetowej ma charakter odpersonalizowany, likwiduje istniejące bariery psychofizyczne, jednocześnie podważa jednak ukształtowany mechanizm kontaktu bezpośredniego określanego mianem *face to face*;
- 7) możliwość wyrażenia swojej opinii o danej informacji poprzez jej natychmiastowe odrzucenie lub zaaprobowanie jest formą żywego procesu demokracji bezpośredniej. Internetowym substytutem gło-

sowania są reakcje uczestników, użytkowników i obserwatorów, które wyrażają stosunek do omawianej kwestii. Warty zastanowienia jest to, na ile przemyślane są wspomniane reakcje i czy powinny zastąpić ucieranie opinii z wykorzystaniem narzędzia świadomej internalizacji.

Portale społecznościowe sprzyjają szerzeniu idei propagowanych przez nowe ruchy społeczne. Niżej wskazane przykłady mają swoje źródło w portalach społecznościowych www.facebook.com oraz www.instagram.com i opisują popularność zdobytą w sieci.

Powstanie nowego ruchu społecznego, jakim jest Black Lives Matter związane jest z oskarżeniami stawianymi amerykańskiej policji o rasizm wobec zatrzymywanych (<https://blacklivesmatter.com/about/herstory/>, 18.01.2019). Profil ruchu w serwisie Facebook śledzi aktualnie 327 000 fanów (<https://www.facebook.com/BlackLivesMatter/>, 10.12.2018), a każdy post zyskuje po kilka tysięcy reakcji oraz kilkadziesiąt lub kilkaset komentarzy. Szczególną popularność zyskują posty, które odnoszą się do przykładów łamania praw człowieka i pokazują protesty ruchu społecznego. Na portalu Instagram do tej pory powstało ponad 7,5 miliona postów objętych hasztagiem #blacklivesmatter (<https://www.instagram.com/explore/tags/blacklivesmatter/>, 11.12.2018). Black Lives Matter powstało na gruncie konfliktu społecznego, który dotyczył problemu respektowania autorytetu władzy. Osoby, które sądziły, że policja dopuszcza się nadużyć wobec Afroamerykanów, publikowały materiały dotyczące tego zjawiska. Zaznaczyć należy fakt, że antagonistyczny ruch (Blue Lives Matter) popierał działania policji amerykańskiej. Wystąpienie dwóch opozycyjnych wobec siebie ruchów społecznych świadczy o zaistnieniu sytuacji konfliktu społecznego, kiedy interesy dwóch grup społecznych są sprzeczne. Ten przypadek wskazuje, że tworzenie ruchów społecznych może mieć wymiar walki, kiedy osoby z przeciwnych obozów mogą stworzyć własny ruch służący do walki z pierwszym.

Popularność wydarzenia, którego potoczna nazwa to Czarny Protest, wzrosła wraz z udostępnianiem materiałów w mediach społecznościowych. Przyczyną protestów stał się konflikt pomiędzy reprezentantami władzy w Polsce oraz tysiącami kobiet, które ubrane w czarną odzież manifestowały sprzeciw wobec planów rządu odnośnie ograniczenia prawem sytuacji, w których aborcja byłaby dopuszczalna. Ostatecznie do zmian legislacyjnych w polskim prawodawstwie nie doszło. Demonstracje związane z Czarnym Protestem odbywały się w wybranych dniach w tygodniu i nazywane były odpowiednio Czarnym Poniedział-

kiem, Czarnym Wtorkiem, Czarnym Piątkiem, itd. Ruch społeczny, który został utworzony w związku z protestami, nazywa się Ogólnopolskim Strajkiem Kobiet (<http://strajkkobiet.eu/co-robimy/>, 18.01.2019) i ma charakter koalicji kobiet (<http://strajkkobiet.eu/czarny-piatek/>, 18.01.2019).

Genezą licznych demonstracji było odrzucenie przez Sejm RP projektu ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie we wrześniu 2016 r. (www.strajkkobiet.eu, 10.12.2018). Dokument ten miał wprowadzić zmiany w zakresie praw reprodukcyjnych, dostępu do wiedzy z zakresu ciąży, rodzicielstwa o raz seksualności, a także przerywania ciąży². W uzasadnieniu do dokumentu założono, że polskie prawodawstwo nie spełnia zasad zawartych w prawie międzynarodowym. Projekt ustawy zebrał 215 tysięcy podpisów (Czarnacka, Polityka, 2016) za aborcją możliwą do 12. tygodnia ciąży. Jednocześnie, do dalszych prac w komisjach sejmowych skierowano dokument „Stop aborcji”, który zakładał zaostrożenie przepisów aborcyjnych.

Czarny Protest stał się wydarzeniem zapoczątkowanym przez próbę zaostrożenia prawa aborcyjnego. Nagłośnienie medialne tej kwestii sprawiło, że wiele artykułów oraz reportaży poświęconych zostało właśnie tej sprawie. Po wpisaniu w wyszukiwarkę portalu Facebook hasła „#czarnypiatek” na ekranie monitora pojawiają się liczne posty związane z tą tematyką. Wiele z dodanych wiadomości promowanych jest przez polityków, działaczy oraz partie polityczne, np. Partia Razem (<https://www.facebook.com/partiarazem/photos/a.430709850430410/981470735354316/?type=3&theater>, 10.12.2018), posłanka Joanna Schmidt z Nowoczesnej (<https://www.facebook.com/joanna.schmidt.poslanka/photos/pcb.1631968770218708/1631967643552154/?type=3&theater>, 10.12.2018 r.). Należy jednak podkreślić, że znaczna część opublikowanych danych, które opatrzone zostały hasłem Czarnego Piątku, nie pochodzi z kręgu osób znanych. Oznacza to, że ludzie, którzy nie są skorelowani z polityką, poczuli potrzebę uzewnętrznienia swoich poglądów. Wydarzenie Czarnego Piątku, które kojarzyć się może z przemarszem kobiet z ciemnymi parasolkami po ulicach stolicy, było bardzo dobrze rozpowszechnione w sieci internetowej – ze względu na łatwość oznaczania postów związanych z wydarzeniem. W tym przypadku należy również podkreślić, że Czarny Piątek okazał się być wydarzeniem pokazującym możliwość aktywizacji

² Tekst projektu ustawy dostępny jest na stronie internetowej: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/3C2A10A649B1C39EC12580290048DCD3/%24File/830.pdf>.

społeczeństwa przy wykorzystaniu dostępnych źródeł i narzędzi z platform masowej komunikacji. Na innej platformie komunikacji masowej – Instagramie, po wyszukaniu hasła #czarnyprotest uzyskujemy dostęp do blisko 90 tysięcy postów opatrzonych danym znacznikiem (<https://www.instagram.com/explore/tags/czarnyprotest/>, 11.12.2018).

Międzynarodowa akcja Baby Shoes Remember, która odbywa się corocznie 26 sierpnia, polega na zwróceniu uwagi na problem pedofilii w kościele. Pierwszym krajem, w którym pojawiła się ta masowa akcja była Irlandia (Wyborcza, materiał internetowy). Występujący tu konflikt społeczny jest wyrażony niezgodą na zachowanie duchownych. Wieszanie obuwia dziecięcego na płotach kościołów oraz kurii jest wynikiem próby zainteresowania społeczeństwa problemem naruszania cielesności nieletnich, a nie wskazania konkretnych księży winnych pedofilii. W przypadku tej akcji należy podkreślić, że poza ideą pozostawienia butów na terenie należącym do Kościoła, duchowni lub osoby powiązane z parafią same muszą posprzątać te rekwizyty.

W 2017 roku na portalach społecznościowych zaobserwować można było rosnącą popularność hasztagu #metoo. Znacznik ten miał zwrócić uwagę na problem molestowania seksualnego kobiet oraz mizoginii. Jednak pierwszy raz został użyty w 2006 roku na portalu MySpace (Ohlheiser, 2017), a celem jego wykorzystania była kampania promocyjna skierowana do kobiet doświadczonych przez przemoc seksualną. Zeszłoroczne wykorzystanie hasztagu rozpoczęło się od ujawnienia sprawy przekraczania barier kontaktu przez Harvey’ a Weinsteina – producenta filmowego z Hollywood (France, 2017). Publikowanie postów oznaczonych znacznikiem stało się swego rodzaju manifestem – nie tylko ofiary udostępniały treści dotyczące doświadczonej przemoc, ale osoby postronne wykazywały aprobatę wobec działań związanych z próbą ujawnienia skali problemu molestowania. Aktualnie, wyszukiwanie na Instagramie hasztagu #metoo generuje ponad 1,6 miliona postów. Wskazuje to na ogromną popularność akcji (<https://www.instagram.com/explore/tags/metoo/>, 11.12.2018).

Powyższe przykłady wskazują na fakt, że współczesne ruchy społeczne tworzone są w sytuacji wystąpienia konfliktu społecznego, który rozwinął się z powodu niezadowolenia społecznego odnośnie nierespektowania powszechnie panujących praw człowieka. Dostęp do mediów społecznościowych oraz wiadomości z innych państw sprawia, że kontakt między członkami oraz możliwość wyrażania własnego zdania są znacząco łatwiejsze niż jeszcze kilkanaście lat temu.

Podsumowanie

Dostęp do powszechnej sieci internetowej znacząco ułatwia możliwość odnalezienia opublikowanych informacji z całego świata. Rozprzestrzenianie się wiadomości staje się szybkie oraz proste. Wyrażanie swoich poglądów również. Szczególnie przez możliwość poznania się z osobami o podobnym światopoglądzie. Ilość informacji dostarczanych przez media sprawia, że tworzenie się nowych ruchów społecznych można scharakteryzować jako działalność oznaczającą się stosunkowo szybką możliwością rozbudowania – niemal każda wiadomość może wywołać niezadowolenie społeczne, które rozpocznie działalność ruchu. Możliwość udostępniania, komentowania, wyrażania własnych opinii na publicznym forum buduje u jednostki poczucie wspólnotowości ze względu na akceptację wśród osób o podobnych poglądach.

Niewątpliwie problemem pozostaje możliwość segregacji danych, które publikowane są w powszechnym dostępie. Informacje nie zawsze są weryfikowane, a część publikacji zawiera błędy rzeczowe oraz formalne. Autorzy bywają świadomi błędów, jednak nie zawsze decydują się na wprowadzenie korekty.

Konflikty społeczne wpływają na zmianę społeczną. Jednak warunkiem koniecznym do zmiany jest realne działanie, a nie sam fakt konfliktu. Jednostka musi mieć świadomość, że jej działanie w ramach zrzeszenia ruchu będzie mogło przynieść rzeczywiste korzyści, a możliwe do poniesienia straty są na poziomie akceptowalnych.

Bibliografia

- Black Lives Matter, witryna ruchu społecznego, <https://blacklivesmatter.com/about/herstory/>, 18.01.2019.
- Buechler S. M. (2008), *Poza mobilizacją zasobów? Nowe trendy w teorii ruchów społecznych*, w: *Dynamika życia społecznego. Współczesne koncepcje ruchów społecznych*, red. K. Górlach, P. H. Mooney, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Coser L. A. (2009), *Funkcje konfliktu społecznego*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Czarnacka A. (2016), *215 tys. podpisów za aborcją do 12. tygodnia ciąży. Projekt ustawy trafił do Sejmu*, „Polityka”, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1671138,1,215-tys-podpisow-za-aborcja-do-12-tygodnia-ciazy-projekt-ustawy-trafil-do-sejmu.read>, 10.12.2018.

- Facebook, Joanna Schmidt, post dotyczący Czarnego Piątku, <https://www.facebook.com/joanna.schmidt.poslanka/photos/pcb.1631968770218708/1631967643552154/?type=3&theater>, 10.12.2018.
- Facebook, Partia Razem, post odnośnie Czarnego Piątku, <https://www.facebook.com/partiarazem/photos/a.430709850430410/981470735354316/?type=3&theater>, 10.12.2018.
- Facebook, profil Black Lives Matter, <https://www.facebook.com/BlackLivesMatter/>, 11.12.2018.
- France L. R. (2017), # *Me Too: Social media flooded with personal stories of assault*, CNN, <https://edition.cnn.com/2017/10/15/entertainment/me-too-twitter-alyssa-milano/index.html>, 11.12.2018.
- Gadacz T. (2013), *O umiejętności życia*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa.
- Instagram, #blacklivesmatter, wyszukiwarka postów oznaczonych znacznikiem #blacklivesmatter, <https://www.instagram.com/explore/tags/blacklivesmatter/>, 11.12.2018.
- Instagram, #czarnyprotest, wyszukiwarka postów oznaczonych znacznikiem #czarnyprotest, <https://www.instagram.com/explore/tags/czarnyprotest/>, 11.12.2018.
- Instagram, #metoo, wyszukiwarka postów oznaczonych znacznikiem metoo, <https://www.instagram.com/explore/tags/metoo/>, 11.12.2018.
- Klandermans B., Tarrow S. (2008), *Mobilizacja w ruchach społecznych: o syntezy koncepcji europejskich i amerykańskich*, w: *Dynamika życia społecznego. Współczesne koncepcje ruchów społecznych*, red. K. Górlach, P. H. Mooney, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Makarewicz-Marcinkiewicz A. (2015), *Nierówności społeczne na drodze do zrównoważonego rozwoju. Problem polityki społecznej i gospodarczej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Ohlheiser A. (2017), *The women behind „Me Too” knew the power of the phrase when she created it – 10 years ago*, „Washington Post”, https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2017/10/19/the-woman-behind-me-too-knew-the-power-of-the-phrase-when-she-created-it-10-years-ago/?noredirect=on&utm_term=.e50cafe9a6e6, 11.12.2018.
- Porta D., Diani M. (2006), *Ruchy społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Palczyński T. (2010), *Nowe ruchy społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Ogólnopolski Strajk Kobiet – witryna internetowa www.strajkkobiet.eu, 10.12.2018.
- Urbańczyk P. (2017), *(Nowa) humanistyka wobec wyzwań społeczeństwa internetowego*, w: *Nowa humanistyka. Zajmowanie pozycji, negocjowanie autonomii*, red. P. Czapliński, R. Nycz, D. Antonik, J. Bednarek, A. Dauksza, J. Misuna, Wydawnictwo Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa.
- Wnuk-Lipiński E. (2008), *Socjologia życia publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

„Wyborcza” (2018), *Akcja „Baby Shoes Remember” pierwszy raz w Polsce. Dziecięce buciki na kościołach mają upamiętnić ofiary pedofilii*, <http://wyborcza.pl/7,75398,23819488,akcja-baby-shoes-remember-pierwszy-raz-w-polsce-upamietnia.html>, 11.12.2018.

Social conflicts and the activities of new social movements

Summary

The article focuses on the dependencies between the creation of new social movements and the occurrence of a social conflict situation, taking into account the universality of access to the internet and the popularity of a social networking site. The article shows new social movements which activities are connected with social media. In this work are shown social aspects of human activity in social movements. Author pictured attitudes towards social movements possible activities.

Key words: new social movements, human rights, sociology

Nota o autorze

Joanna Radzioch – studentka studiów magisterskich Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM na kierunku politologia. Ukończyła studia z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Obszarami jej zainteresowań są zarządzanie kryzysowe oraz samorząd terytorialny.

